

بسم الله الرحمن الرحيم

بررسی نقش اقتصادی زن در سبک زندگی ایرانی_اسلامی

آزاده روشنی^۱

چکیده

در سبک زندگی ایرانی_اسلامی بیشتر فعالیت های بانوان در بخش خانواده است. در میان تمام نظرات؛ اسلام بهترین و میانه ترین راه را ارائه می نماید. که در ایران هم که پیرو اسلام است از این راه استفاده می شود. هدف از این تحقیق بیان مختصرات نقش اقتصادی زن در زندگی ایرانی_اسلامی می باشد.

در این مقاله ابتدا تفاوت های زن و مرد از لحاظ جسمی و روحی مورد بررسی قرار داده شده سپس آثار منفی و مثبت اشتغال زن، استقلال زن با شغل او و هم چنین شغل هایی که اسلام بر آن تأکید داشته با توجه به حالت روحی و ظریف زن.

مشاغلی که در ایران از آن برای زن ها حمایت می شود و جواز حضور زن در اسلام و تأثیرات اشتغال زن در ازدواج او و در نهایت پوشش و حضور زنان در محل کار. هرچند برای زنان بهتر این است که بهترین شغل خود که مادری، همسر داری است را داشته باشند. لکن با رعایت شرایطی هم می توانند به اقتصاد خانواده کمک کنند.

بنابراین زنان با مدیریت صحیح می توانند نقش مهمی در اصلاح امور اقتصادی خانواده بر عهده داشته باشند.

کلیدواژه ها: نقش، اقتصاد، اشتغال

^۱. سطح دو حوزه علمیه؛ مدرسه علمیه حضرت معصومه سلام الله علیها شهرستان دماوند

یکی از مسائل مهم و ضروری در اسلام و زندگی ایرانی مربوط به اشتغال زنان در خانه است که در اسلام و زندگی ایرانی قابل بحث است. زن به عنوان رکن اصلی خانواده در اسلام محسوب گشته. بررسی آیات قرآن نیز مؤید نقش مؤثر زنان در اجتماع است. زن می تواند در جامعه حضور فعال و پررنگی داشته باشد. البته در چارچوب قوانین و شئون اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی فعالانه می تواند مشارکت نماید. از نگاه اسلام، زن می تواند در توسعه اقتصادی خانواده سهیم باشد و در روند پیشرفت اقتصاد خانواده تأثیر بسزایی داشته باشد.

در جوامع امروز زنان همانند مردان مشغول کار هستند و بیشتر آنها طوری برنامه ریزی می کنند که به کارهای خانه و خانواده هم رسیدگی کنند. در این مقاله، نقش اقتصادی زن به طور مختصر مورد بررسی قرار گرفته و به نحوه حضور در محل کار و رفتار زن اشاره ای شده است.

لذا لازم است در جهت تحقق اقتصاد بر خانه داری نیز تأکید کرد. این تحقیق جهت تبیین اهمیت این مسئله مهم، به تبیین نقش اقتصادی زن در اسلام و سبک زندگی ایرانی پرداخته است.

مفهوم شناسی

۱. اقتصاد: «راه رفتن، میانه روی در هر کاری و رعایت تعادل دخل و خرج می باشد.»^۱

«اقتصاد به معنای اداره عاقلانه هزینه و درآمد، مجموعه مسائل مربوط به پیوند هزینه و درآمد، دانش بررسی روش های معیشتی افراد و جامعه ها.»^۲

۲. نقش: تصویر، شخصیت کسی، صورت گرفتن.^۳

۳. اشتغال: به معنای به کاری پرداختن، مشغول شدن، به کاری در شدن، سرگرم بودن.^۴

۱. لغت نامه دهخدا، ج ۱، ص ۲۰۵

۲. فرهنگ معاصر فارسی، صدری، ص ۸۸

۳. علی اکبر، دهخدا، ج ۲، ص ۲۹۶

۴. علی اکبر، دهخدا، ج ۱، ص ۲۰۴

تفاوت مرد و زن

سرپرستی و اداره خانواده به عهده شوهر است و مردان از زنان قوی تر هستند.^۱

زنان بیش از مردان باید حجاب خود را رعایت کنند و زینت خود را بپوشانند.^۲

نفقه زن به عهده شوهر است و خرج و مخارج زن را شوهر تأمین می کند و همچنین مرد و زن از نظر ساختار روانی، مانند ساختار بدنی، نیز بسیار متفاوت هستند. رنج و عزا در جنس زن بیشتر با گریه و افسردگی ظاهر می شود. میل جنسی زن با جنبه های روحی و عاطفی، پیوند بیشتری نسبت به مرد، دارد. عاطفه و هیجان در زن بیشتر است. مرد از حیث روحیه پرخاشگری و استقلال طلبی، چشمگیرتر است.^۳

زنان از لحاظ اوصافی مانند ابراز محبت و همدردی، مشارکت اجتماعی، نجابت، صمیمیت نسبت به مردان برتری دارند. روحیه زنان در مقایسه با مردان برای مشاغل بیرون از خانه بسیار حساس تر و یا به عبارت دیگر ضعیف تر است. زمانی که حضرت علی (ع) و حضرت فاطمه (ص) از پیامبر (ص) درخواست کردند تا کارهای خانه را میان شان قسمت کند پیامبر (ص) کارهای بیرون از خانه را به علی سپرد و کارهای درون خانه را به فاطمه واگذار کرد. حضرت فاطمه از این تقسیم کار و اینکه از کارهای بیرون خانه معاف شدند بسیار خوشحال شد. در کشور ایران، با وجود تفاوت های جسمی و روحی که در زنان است زنان در تأمین مخارج زندگی و یا همکاری با شوهر در بهبود روند خانواده نقش بسزایی دارند.

زن از مرد عاطفی تر است. زن دوست دارد شنونده داشته باشد و زمانی که ناراحت، خسته و ناامید است، نیازمند نوازش و احساس دوستی است. شخصیت زن چون موج در تلاطم است و گاهی در اوج است و شادمان.^۴

در مورد اشتغال، مردها اجتماعی تر و برون گراتر هستند و بیشتر نقش رهبری در کارهای گروهی را به عهده می گیرند.

ولی زنان بیشتر پیرو دیگران هستند و کمتر رهبری می کنند.

پوست زنان، ده برابر حساس تر از پوست مردان است و با نوازش، نشاط روانی می یابد. عشق برای زنان یک ارزش است و زنان بیش از هر چیز به آغوش گرم و پر از محبت نیاز دارند. زن به مراقبت، وفاداری و درک شدن نیاز دارد.^۵

۱. نساء، ۳۴

۲. نور، ۳۱

۳. حمید کریمی، زن و مرد و تشابه و تساوی یا تناسب؟، ص ۱۰۸

۴. حمزه گنجی، روان شناسی تفاوت های فردی، ص ۶۷

۵. همان، ص ۴۳

آثار مثبت اشتغال زنان در بیرون از خانه

۱. آثار روحی

مسائلی همچون استقلال اقتصادی، افزایش آگاهی و بینش اجتماعی، اعتماد به نفس، کمک به شادابی و سلامت روح و جلوگیری از افسردگی در اثر بیکاری و یک نواختی زندگی روزمره، استفاده از اوقات فراغت و جلوگیری از آسیب پذیری اجتماعی در اثر فقر و نیاز مالی، به ویژه در مورد زنان بیوه و مطلقه، از آثار مثبت اشتغال زنان در بیرون از خانه بر شمرده شده است.^۱

البته می توان گفت این آثار بطور مطلق نیست، بلکه وابسته به این است که تمام شرایط مناسب حال و روحیه زن چه در خانه و چه در بیرون از خانه سنجیده شود. اگر زن بیرون خانه کار کند و با تمام خستگی های در طول روز به خانه برود با کلی امور عقب افتاده خانه روبرو شود قطعاً موارد ذکر شده بر او قید نمی شود.

۲. آثار اقتصادی

زنی که اشتغال داشته باشد چه مجرد و چه متأهل از لحاظ اقتصادی می تواند بهتر از زنان خانه دار باشد. بطور کل می توان گفت: کمک خرج خانواده است و مسلماً همچنین خانواده ای از لحاظ تغذیه، پرستیز اجتماعی، خانه بزرگ و ماشین ایده آل در رفاه هستند براحتهای نیازهای خود را می تواند تأمین کند و حتی استقلال بیشتری پیدا می کند. زن مالک درآمد خود است و هر لحظه می تواند در مورد مصرف آن تصمیم جدی بگیرد و هیچ اجباری بر اینکه در طریق رفاه خانواده هزینه نماید، ندارد. بیشتر مردان ترجیح میدهند با درآمد خود زندگی را اداره کنند و چرخه اقتصادی زندگی مشترک را به درآمد زن وابسته نسازد.

آثار منفی اشتغال زنان در بیرون از خانه

۱. خستگی جسمی

کارهای فیزیکی به طور طبیعی خستگی آور است. مرد و زن و هر دو پس از چند ساعت تلاش از لحاظ جسمی خسته می شوند. فشار کار بیرون بر جسم زن بیشتر از مرد است. زن با این همه فشار و خستگی کار بیرونی پس از برگشت از محل کار، باید کارهای خانه را انجام دهد. در حالی که اگر فعالیت زن منحصر به خانه باشد و در کنار آن در فرصت های بیکاری

^۱ .فاطمه عطارد، «اشتغال زنان، پیامد و راهکارها»، فصلنامه بانوان شیعه، ش ۸، ص ۱۵۲

فعالیت اقتصادی نیز داشته باشد، به سبب انعطافی که در کارهای خانه از نظر زمان و کار و محل و نحوه ی آن وجود دارد، آسایش بیشتری خواهد داشت و فشار جسمی و خستگی کمتری را متحمل خواهد شد.^۱

۲. تحقیر زن

زنان کارگر و کارمندان ارزان قیمتی هستند که چون حقوق آنان نسبت به مردان کمتر است استخدام می شوند و متأسفانه به دلیل جذابیت جنسی، جلب مشتری و فروش بیشتر مؤثر هستند.

از این جهت بسیاری کارفرمایان و فروشندگان ترجیح میدهند از نیروی کار زنان استفاده کنند تا با مزد کمتر سود بیشتری ببرند و میتوان گفت برای منافع مادی خود به سراغ زنان و دختران می روند و آنان را استخدام می کنند قطعاً این مسئله، تحقیر زن و توهین به شخصیت او محسوب می شود.

۳. کاهش ارتباط عاطفی با شوهر

مرد با توجه به وظیفه ای که در بیرون از خانه به عهده اوست پس از پایان کار با تمام خستگی ها به خانه برمی گردد تا در کنار همسر خود دوباره جان بگیرد. حال اگر زن همانند شوهر بصورت تمام وقت در بیرون خانه، مشغول کار بوده است انرژی او در خارج از خانه هزینه کرده خود نیز بدنبال ارتباط عاطفی با همسر به خانه آمده و دیگر نمی توان آرامش را به اعضای خانواده به ویژه همسر عطا بخشد به همین دلیل ارتباط و تعادل عاطفی کاهش می یابد و به حداقل خواهد رسید.

تأثیر نقش اقتصادی زن بر فرزندان

خانواده نخستین مدرسه ای است که شخصیت کودک در او شکل می گیرد. کودک در نخستین روزهای زندگی خود نیاز فراوانی به حضور مادر در کنار خود دارد و این ارتباط باید مستمر باشد.

مادر غیر شاغل مسلماً بهتر می تواند با کودک خود در خانه ارتباط بگیرد و به نیازهای عاطفی جسمی شخصیتی کودک پاسخ مثبت دهد. او را از محبت سیراب کند. محیط خانه را محل آرامش خاطر خود، همسر و فرزندانش قرار دهد. برعکس، مادری که پس از چندین سال کار در خارج از خانه، با وجود خستگی های زیاد به خانه آمده است دیگر نمی تواند محبت و آرامش را در خانه ایجاد کند.

خستگی و بی حوصلگی مادر، مانع ایجاد ارتباط عاطفی بین فرزندان می شود.

^۱ . حسین بستان (نجفی)، «اسلام و جامعه شناسی خانواده»، ص ۱۳۳

در سبک زندگی ایرانی هم باید به اصول ها و قانون های حجاب پایبند بود و در محیط بیرون خانه و محل کار با پوشش مناسب بوده. هم چنین در خصوص همکاران آقا و مراجعه کنندگان آقا باید بیشتر حواسمان باشد. در صحبت کردن هایمان هم دقت کنیم که خدای ناکرده با ناز و عشوه نباشد تا منجر به گناه شود.

مشارکت مالی زن و مرد در خانواده

وقتی سخن از حرفه و درآمد زن به میان می آید و از این که هر دوطرف باید در اموال خانواده با هم شریک و سهم باشند. دو مسئله پیش می آید که به دلیل اهمیت همیشه مورد اختلاف بین آن دو است. یکی این که زن در خارج خانه برای کمک مالی خانواده کار می کند و این کار به نفع شوهر است که بار سنگین زندگی را به دوش او آسان می کند. در این هنگام زن مانند مرد در کلیه هزینه های خانه که همه این ها قاعدتاً به عهده مرد است محاسبه شده.

مورد دوم این که زن به کار خارجی نمی پردازد و به عنوان یک بانوی خانه دار امور زندگی را بر عهده دارد و مثل مرد که در خارج خانه کار می کند و معاش خانه را فراهم می کند زن هم در خانه به تمشیت امور خانه داری و بچه داری و ایجاد آسایش مرد و فرزندان می رسد و تمام عمر و جوانی را در این وظیفه می گذرانند. و فقط در مقابل یک معاش ضروری در حد نیاز یک زن زندگی می کند.^۱

مرد که در تمام امور صاحب اختیار است باید کار و زحمت زن را طی چندسال عمرش بوده را جبران کند. بین زن و مرد نباید مسائل مادی سبب از بین رفتن صفا و محبت شود. متأسفانه زنانی هستند در جامعه که با صرف نیروی کار و زحمت خود، شوهرانشان را یاری کرده با تمام کمبودهای مرد ساخته اند و تحمل کرده اند. اما پس از یک عمر تلاش و از دست دادن نیروی جوانی مرد آن ها را با دست خالی از خانه بیرون کرده است.

رجحان حضور زنان در اجتماع در برخی موارد

در این مرحله، حضور زنان در اجتماع و برخی مشاغل تخصصی تر شده است و می تواند به «نقش اجتماعی» تبدیل شود. روشن است که مشارکت زنان در اجتماع در برخی مشاغل مانند آموزش و پرورش و پرستاری و درمان بیماران رجحان دارد. آموزش در بسیاری از زمان ها به خروج زنان از منزل نیازمند بوده است چنانچه در سیره نبوی آمده است که حضرت ساعی را برای آموزش زنان در مسجد به آنان اختصاص داده بودند.

^۱ .مریم، ساوجی، «حقوق زن در اسلام و خانواده»، ص ۱۴۵

روشن است که در مراحل بعد، وجود زنان دانشمند یا متخصصی که خود آموزش زنان را بر دوش داشته باشند، اولویت دارد. در تاریخ زندگی رسول خدا(ص) ف پرستاری و درمان مجروحان جنگی بر دوش زنان بود.

این مشاغل با ویژگی های زنانه ی آنان هماهنگ بود. حضرت به همین منظور، هم همسران و دختران خود را به رزمگاه می بردند و هم از دیگر زنان استفاده می کردند. روشن است که وضعیت جنگ و وضعیت اضطراری است، لیکن معلوم است که در غیر زمان جنگ با وجود بیماران زن، حضور زنان در مشاغل پزشکی و پرستاری اولویت و حتی ضرورت دارد؛ چرا که اغلب لمس و نظر لازمه ی درمان بیمار است.^۱

پس باید همواره بانوان پزشک و پرستار در جامعه حضور داشته باشند تا از ابتلای به حرام جلوگیری شود.

بخشیدن حیات دوباره اسلام به زن

زن ها، آنچه در گذشته، در فرهنگ های شرقی و غربی و ایرانی و غیرایرانی، بر زنان رفته است، را لزومی نمی بیند تکرار کند. اسلام واقعا حیات دوباره ای به زن بخشید؛ منتهای مراتب، نکته ای مهم آن است که با وجود همه ی این ها، زن در جامعه ایرانی ما، نه از لحاظ حقوق اجتماعی، نه از لحاظ تمکین و قدرت تصرف فردی، نه از لحاظ قوانینی که به اینها ارتباط پیدا می کند، هنوز در آن حد و سطحی که اسلام خواسته است، قرار ندارد.

زن باید شأن حقیقی خود را پیدا کند و نبایستی به خاطر زن بودن، هیچ ستم و ظلمی به او بشود.

سوق دادن به تجمل و مصرف گرایی و آرایش های بیهوده و مخارج سنگین و تبدیل شدن به یک وسیله مصرف. این، ستم بزرگی بر زن است.^۲

امروزه در ایران اسلامی زنان در جامعه حضور پیدا می کنند و پا به پای مردان کار می کنند. در این هم هیچ محدودیتی ندارند. حتی می توان بیان نمود زن ها در مجموعه هیئت دولت هم به کارگیری می شوند.

بنابراین اسلام و ایران هیچ محدودیت شغلی برای زن بیان نکرده است اما با قاعده و قانون که یکی از آنها همان طور که بیان کردیم حضور در اجتماع با پوشش ایرانی_اسلامی باشد.

^۱ .فریبا، عباسوند، «زن در اسلام»، ص ۱۳۱

^۲ .سخنرانی رهبری، «زن ریحانه آفرینش»، ص ۳۴

نتیجه گیری

در اسلام و سبک زندگی ایرانی هیچ گونه مخالفتی به اشتغال زن مطرح نشده است. می توان از آیات و روایات سیره عملی زنان استفاده کرد که اسلام به اشتغال زنان در بیرون از خانه دید منفی ندارد و تلاش اقتصادی زنان در بیرون از خانه مجاز می داند و هم چنین زن می تواند همانند مرد در همه معاملات و قراردادهایی که شرعاً مجاز است، شرکت کند.

در ایران هم زنان پا به پای مردان می توانند کار کنند و برای مخارج زندگی به یکدیگر کمک کنند تا در زندگی دچار مشکل نشوند. امروزه کار کردن زن همراه مرد جهت پیشرفت در زندگی زناشویی تأثیر چشمگیری در بهبود شرایط در خانواده دارد. گرچه اصل کار کردن در بیرون از خانه برای زن مجاز است، زنان هم باید برای حضور در محل کار شرایطی همچون پوشش، رعایت حدود شرعی با نامحرم و رفتار مناسب با ارباب رجوع و همکار را رعایت کنند.

این را هم باید یادآور شد که در اسلام و سبک زندگی ایرانی اولویت نخست برای زن، اشتغال به کارهای خانه و ارائه خدمات خانگی است.

همسرداری، مادری، تربیت فرزندان شایسته و با کفایت، کاری ارزشمند و متناسب با ویژگی های جسمانی و روانی زن و یکی از راه های خدمت او به اجتماع است.

فهرست منابع

۱. قرآن
۲. نهج البلاغه
۳. دهخدا، علی اکبر، ۱۳۸۵، لغت نامه دهخدا، ج ۱، تهران: انتشارات و چاپ دانشگاه تهران
۴. معین، محمد، فرهنگ فارسی، تهران: انتشارات امیرکبیر، چاپ بیست و پنجم، ۱۳۸۸ ه.ش
۵. کریمی، حمید، «زن و مرد، تشابه، تساوی یا تناسب؟»، نشر هاجر، ۱۳۹۱ ه.ش، شماره ۳۸
۶. گنجی، حمزه، روانشناسی تفاوت های فردی، تهران: بعثت، چاپ چهارم، ۱۳۷۳ ش
۷. عطارد، فاطمه، فصلنامه «اشتغال زنان، پیامد و راهکارها»، فصلنامه بانوان شیعه، ش ۸، ص ۱۵۲
۸. مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)؛ جایگاه زن در اندیشه امام خمینی؛ ج ۱، تهران: مؤسسه تنظیم آثار امام خمینی (ره)، ۱۳۷۴، ص ۳۱۲
۹. کار، مهرانگیز، رفع تبعیض از زنان؛ ج ۱، تهران: نشر قطره، ۱۳۷۹، ص ۳۸۷
۱۰. بستان (نجفی)، حسین، اسلام و جامعه شناسی خانواده؛ قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۳
۱۱. مصباح یزدی، محمدتقی، جامعه و تاریخ از دیدگاه قرآن؛ تهران: سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۶۸
۱۲. طاهری نیا، احمد، سال ۱۳۸۹، حضور زن در عرصه های اجتماعی-اقتصادی، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)
۱۳. کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، مترجم حسین استاد ولی، دارالثقلین، جلد ۵، کتاب طه، ۱۳۸۱، ص ۳۹۶
۱۴. بانکی پور فرد، امیرحسین، آئینه زن «مجموعه سخنرانی های مقام معظم رهبری درباره زن»، قم
۱۵. محمدی اشتهاردی، محمد، «حجاب بیانگر شخصیت زن»، ج ۱، قم: مرکز جهانی علوم اسلامی، ۱۳۸۲، ش ۳
۱۶. آیت اللهی، زهرا، زن و خانواده، تهران: روابط عمومی شورای فرهنگی-اجتماعی زنان، ج ۲، ۱۳۹۱، ص ۲۶۳
۱۷. مجموعه سخنرانی های مقام معظم رهبری درباره زن، زن ریحانه آفرینش، ج ۲، قم: دارالهدی، ۱۳۸۵
۱۸. ساوجی، مریم، حقوق زن در اسلام، خانواده، تهران، چاپ آذروش، سال ۱۳۷۱، ص ۱۷۶

۱۹. علاسوند، فریبا، زن در اسلام، قم، نشر هاجر، سال ۱۳۹۰، ص ۱۹۲